

זהות ישראלית, מצינו, איננה אלא דמות צדדית של הזהות היהודית!"
מבעים של הומור בסוגיות על יהדות, על ציונות ועל ישראליות ברומן מקום אחר ועיר זרה
עופרה מצוב כהן*

תקציר

הרומן המפורסם **מקום אחר ועיר זרה** של מאיה ערד מעמיד במרכז את הגיבורה, אורית, חיילת המשרתת במדור חינוך והסברה בצה"ל. לצדה מתוארת דמות המשנה, גיי, גייסון, עולה חדש שהתנדב לשירות צבאי ומוצב במדור שבו משרתת הגיבורה. באמצעות הקשר הנרקם בין השניים ותיאור ההווה הצבאי השזור בחייה השגרה של החברה הישראלית, עולים לבחינה מחודשת מבעים על יהדות, על ציוניות על ישראליות, מהם מוכרים ופופולריים בשיח התרבותי-הישראלי ומהם ששכיחותם פחותה. נדמה שרוב המבעים מעוצבים באמצעים הומוריסטיים שגוונים של סאטירה שזורים בהם. המבעים על יהדות והמבעים על ישראליות שזורים זה בזה. בסיטואציות מסוימות אלו אף מתנגשים זה בזה ומעלים שאלות באשר לשאלת מקומו של הישראלי ולשאלת מקומו של היהודי ומציג אפשרויות שונות לכך.

סיפור האהבה שנקרם ברומן בין הגיבורה לבין גייסון העולה מקנדה שאינו מתממש לכדי איחוד בין השניים עשוי לשמש כמשל למבעים המורכבים של ישראליות, ציונות ושל יהדות ולהקשרים שביניהם.

מטרת המאמר "'זהות ישראלית, מצינו, איננה אלא דמות צדדית של הזהות היהודית!" מבעים של הומור בסוגיות על יהדות, על ציונות ועל ישראליות ברומן מקום אחר ועיר זרה" הוא לבחון את מבעים של הומור ברומן ואת תרומתו למשמעויות השונות שביצירה בסוגיות מורכבות שעניין בזהויות של עם ישראל. ההומור משמש בעלילה מתחילתה ועד לסופה לא רק כאמצעי סגנוני לייצור משמעות באמצעות ההבעות המילוליות שיוצרות הומור, אלא אף כקישוט מצלולי. הכתיבה המחורזת יוצרת אווירה לכאורה עליזה, קלילה ובלתי מחייבת. אמצעי זה מקרב את הקורא ליצירה ולהתרחשויות שבעלילה. אלא שגוונים השונים של ההומור, כמו הומור שחור, ציניות ולעג מרמזים לשימוש בו כאמצעי חתרני, ביקורתי והנושאים שהועלו ביצירה תובעים מהקורא חשיבה נוספת על שאלות שעולות ביצירה בנושאים של זהות ישראלית ויהודית.

מילות מפתח: הומור, דמות גיבורה, דמות משנית, ציונות, יהדות, ישראליות